

Vzor citace:

ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K. a kol. *Lidská práva na roz(s)cestí*.

Praha: Auditorium 2022, 452 s.

Autoři:

JUDr. Martin Abel, M. Jur. – kap. 1

JUDr. Lukáš Lev Červinka – kap. 13

JUDr. Viktor Derka – kap. 11

Karolina Drachovská – kap. 17

Kristián Fischer – kap. 7

JUDr. Jaromír Fronc – kap. 10

Petr Gangur – kap. 20

JUDr. Viktor Gazda – kap. 6

Prof. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D. – úvod

JUDr. Lukáš Hruška – kap. 19

Daniel Kačer – kap. 15

Mgr. Robert Kerndl – kap. 2

Mgr. Tomáš Koref – kap. 9

Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D. – úvod

Bc. Jakub Mařík – kap. 16

JUDr. Mgr. Michal Nop, Ph.D. – kap. 5

Doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D. – úvod

Mgr. Julie Orletová – kap. 3

Mgr. Tereza Ottová – kap. 18

Jan Pavlínek – kap. 12

Mgr. Jan Pokorný – kap. 4

Doc. JUDr. Jan Tryzna, Ph.D. – úvod

Barbora Tůmová – kap. 14

Tomáš Valenta – kap. 21

Prof. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D. – předmluva

Mgr. Marek Zima – kap. 8

JUDr. Katarzyna Žák Krzyžanková, Ph.D. – úvod, shrnutí a summary

Tato publikace vyšla za podpory prostředků Univerzity Karlovy v rámci projektu

„Integrovaná úloha lidských práv v současném právu“, SVV č. 260 494.

Recenzenti: prof. JUDr. PhDr. Tomáš Gábriš, Ph.D., LL.M., MA

JUDr. Bc. Peter Brezina, Ph.D.

Redakce: Petr Bělovský

Grafika a sazba: Auditorium

Jazyková korektura: Zdeněk Tejkl

Auditorium

Praha 2022

ISBN 978-80-87284-94-0

OBSAH

Seznam zkratk	8
Předmluva	9
Úvod	10
ČÁST I. DIAGNÓZA SOUČASNÉ SITUACE: POJETÍ A ROLE LIDSKÝCH PRÁV VE SPOLEČNOSTI	
I. PŘIROZENÁ PRÁVA V EVROPSKÝCH FILOZOFICKÝCH TRADICÍCH POZDNÍHO STŘEDOVĚKU A RANÉHO NOVOVĚKU	18
1.1 Důvody pro historický přístup	18
1.2 Výskyt subjektivního ius	22
1.3 Individualismus práv u středověkých scholastiků	25
1.4 Individualismus práv u pozdních scholastiků	28
1.5 Individualismus práv v kalvinistické tradici	31
1.6 Závěr	34
2. JSOU LIDSKÁ PRÁVA IDEOLOGIÍ?	37
2.1 Marxistické hledisko a kritika individualismu	37
2.2 Konzervativně-demokratické hledisko a kritika přirozeného práva	42
2.3 Neutrální pojetí ideologie a kulturní podmíněnost lidských práv	46
2.4 Závěr	51
3. SLÁBNOUcí ROLE STÁTU V KONTEXTU PLURALITY LIDSKÝCH PRÁV	52
3.1 Slábnoucí role státu	53
3.2 Pluralitní vnímání lidských práv	56
3.3 Pluralitní charakter ochrany lidských práv	58
3.4 Nouzový stav jako aktuální hrozba pro lidská práva	64
3.5 Závěr	67
4. ROZMACH LIDSKÝCH PRÁV JAKO PŮVODCE STÁTNÍ REPRESE	69
4.1 Západní civilizace a pokrok v emancipaci člověka a občana	70
4.2 Lidská práva jako příčina represe	72
4.3 Výjimečné stavy a lidská práva	79
4.4 Závěr	80

5. PŮSOBENÍ ISLÁMSKÝCH NOREM V EVROPSKÝCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH	83
5.1 Co je šari'a (<i>šari'ah</i>)	84
5.2 Teoretické proudy k možnosti aplikace práva šari'a v Evropě	85
5.3 Náboženská svoboda a aplikace pravidel šari'a v Evropě	91
5.4 Postavení islámského manželství ve Spojeném království	95
5.5 Muslimské rady šari'a ve Spojeném království	99
5.6 Muslimské arbitráže ve Spojeném království	104
5.7 Vliv islámského práva v některých kontinentálních evropských zemích	105
5.8 Způsoby aplikace islámského práva v Evropě a postoj Evropského soudu pro lidská práva	114
5.9 Závěr	119
ČÁST II. INSTITUCIONÁLNÍ, PROCESNÍ A METODOLOGICKÉ ASPEKTY ROZHODOVÁNÍ V LIDSKOPRÁVNÍCH ZÁLEŽITOSTECH	
6. (NE)VÁZANOST ÚSTAVNÍHO SOUDU DŮVODY ÚSTAVNÍ STÍŽNOSTI	122
6.1 Povaha řízení o ústavní stížnosti	124
6.2 Zásada minimalizace zásahů ÚS	127
6.3 Odvolací důvody vs. důvody ústavní stížnosti	128
6.4 Dovolací důvod vs. důvody ústavní stížnosti	129
6.5 Závěr	132
7. KOMPARACE POJETÍ DOKTRÍNY STANDSTILL V RECENTNÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH ANEB ZPÁTKY ANI KROK	134
7.1 Nástin přístupu mezinárodního práva veřejného a ostatních právních řádů	135
7.2 Je belgický přístup nejlepší?	138
7.3 Je český přístup nejhorsší?	142
7.4 Závěr	149
8. O ČEM MLUVÍ ÚSTAVNÍ SOUD, KDYŽ MLUVÍ O ANALOGII IURIS?	151
8.1 Dotváření zákonných norem	152
8.2 Aplikace analogie iuris Ústavním soudem	159
8.3 Závěr	167

9. ABDUKTIVNÍ ÚSUDEK PŘI ROZHODOVÁNÍ KOLIZÍ ZÁKLADNÍCH PRÁV: MEZI INTUICÍ A METODOLOGIÍ	169
9.1 Abdukce	172
9.2 Abduktivní úsudek při aplikaci práva v pojetí Katarzyny Żák Krzyżankové	173
9.3 Abduktivní úsudek a aplikace podústavních norem	174
9.4 Abduktivní úsudek a aplikace lidskoprávních norem	180
9.5 Závěr	183
10. TECHNICKÉ ASPEKTY ODKLÍZENÍ PŘEDPISŮ ZASAHUJÍCÍCH DO LIDSKÝCH PRÁV	185
10.1 Koncentrovaný přezkum	186
10.2 Difúzní přezkum	197
10.3 Závěr	199
11. OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV V SOUVISLOSTI S PROVÁDĚCÍ NORMOTVORBOU	201
11.1 Důsledky zákona č. 31/2019 Sb.	202
11.2 Ústavnost ve formálním smyslu	204
11.3 Ústavnost v materiálním smyslu	210
11.4 Následky protiústavnosti nařízení vlády č. 189/2019 Sb.	216
11.5 Závěr	218
ČÁST III. LIDSKÁ PRÁVA TVÁŘÍ V TVÁŘ SOUDOBÝM VÝZVÁM (TĚM PŘETRVÁVAJÍCÍM I ZCELA NOVÝM)	
12. OMEZENÍ SHROMAŽDOVACÍHO PRÁVA Z DŮVODU OCHRANY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ	220
12.1 Pojem práva shromažďovacího	221
12.2 Možnosti omezení práva shromažďovacího	222
12.3 Vliv mimořádných stavů na omezování shromažďovacího práva	226
12.4 Pojem ochrany zdraví a veřejného zdraví	228
12.5 Judikatura k omezování základních práv v průběhu pandemie	229
12.6 Omezení shromažďovacího práva v České republice v roce 2021	232
12.7 Závěr	239

13. KORONAVIRUS, LIDSKÁ PRÁVA A INSTITUČIONÁLNÍ GYNEKOLOGICKÁ PŘEDPORODNÍ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	241
13.1 Přítomnost třetí osoby u vyšetření těhotné pacientky	242
13.2 Právo pacienta na přítomnost třetí osoby	243
13.3 Právo otce na informace o zdravotním stavu dítěte	244
13.4 Právo na ochranu rodiny a rodinného života	245
13.5 Zákaz přítomnosti třetí osoby u vyšetření	246
13.6 Podnět k diskusi	248
14. PODSTATA POSITIVE ACTION A JEJÍ ODRAZ V POLITICE ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ MUŽŮ A ŽEN V EU	250
14.1 Základní pojmosloví	251
14.2 Positive action v souvislosti s pohlavím v EU	261
14.3 Judikatura ESD v oblasti rovných příležitostí pro ženy a muže	262
14.4 Ostatní evropské zdroje pozitivních akcí	266
14.5 Závěr	267
15. EUTANÁZIE A GLOBÁLNÍ MODEL ZÁKLADNÍCH PRÁV	269
15.1 Co je eutanázie	270
15.2 Globální model základních práv	277
15.3 Ospravedlnění zásahu do autonomie jedince	280
15.4 Závěr	287
16. SOCIÁLNÍ FUNKCE VLASTNICTVÍ JAKO INTEGRAČNÍ PRVEK VE SPOLEČNOSTI	288
16.1 Vlastnictví jako svoboda	290
16.2 Vlastnictví jako povinnost	291
16.3 Vlastnické teorie	291
16.4 Sociální funkce vlastnictví	293
16.5 Vlastnictví versus sociální práva	294
16.6 Sociální spravedlnost	295
16.7 Je pohledávka předmětem vlastnictví?	296
16.8 Aplikace na exekuční řád	296
16.9 Integrační role vlastnického práva	297
16.10 Závěr	298
17. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ ZAKOTVENÍ PRÁVA NEPOMINUTELNÝCH DĚDICŮ?	300
17.1 Právní limity normativní úpravy práv nepominutelných dědiců	301

17.2 „Dědění se zaručuje“	302
17.3 Vybraná soudní rozhodnutí a jejich dopady	303
17.4 Ústavní ochrana práv nepominutelných dědiců v poměrech českého právního řádu	308
17.5 Praktické právní důsledky předchozích odstavců	309
18. DOHODA O VINĚ A TRESTU JAKO DEONTOLOGICKÁ VÝZVA	311
18.1 Státní zástupce a prvky zásady dispoziční	314
18.2 Obžalovaný a autonomie vůle	319
18.3 Podmínky sjednávání a nemo tenetur	325
18.4 Závěr	329
19. NA PRAHU SINGULARITY? ZÍTŘEJŠÍ VÝZVY PRO TRESTNÍ A ÚSTAVNÍ PRÁVO	331
19.1 Od mechanického rozhodování po super inteligenci? Stručný exkurs do technické povahy umělé inteligence	331
19.2 Umělá inteligence jako (kvazi)osoba v právu?	334
19.3 Je umělá inteligence způsobilá delegitimizovat kategorii lidských práv?	341
19.4 Osobní svoboda a soukromí v éře umělé inteligence?	342
19.5 Závěr	346
20. LIMITY VYUŽÍVÁNÍ TECHNOLOGIE ROZPOZNÁVÁNÍ OBLIČEJŮ POLICIÍ	348
20.1 Technologie rozpoznávání obličejů	349
20.2 Využití technologie rozpoznávání obličejů policií ve Spojeném království	350
20.3 Technologie rozpoznávání obličejů policií v České republice	358
20.4 Závěr	363
21. DIGITÁLNÍ SUVERÉNI: MOC A POSTAVENÍ PLATFORM, PRÁVA UŽIVATELŮ A HLEDÁNÍ ROVNOVÁHY	365
21.1 Trojjedinost platform aneb platformy, co jste zač?	366
21.2 Platformové společnosti jako funkční suveréni	376
21.3 Vztah mezi platformami a uživateli	384
21.4 Závěr	389
Shrnutí	391
Summary	401
Seznam použité literatury	411
Seznam použité judikatury	442

SEZNAM ZKRATEK

- ESLP – Evropský soud pro lidská práva
 GDPR – nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
insolvenční zákon – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
kompetenční zákon – zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky
krizový zákon – zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
Listina – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
MRT – Muslimský rozhodčí tribunál
NSS – Nejvyšší správní soud
obč. zák. – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSN – Organizace spojených národů
o. s. ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
SDEU – Soudní dvůr Evropské unie
SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění), Úřední věstník Evropské unie C 326/49
tr. řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
tr. zák. – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Úmluva – sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
Ústava – ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ÚS – Ústavní soud České republiky
ÚZB – ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
VDPL – usnesení č. DE01/48 Valného shromáždění OSN, Všeobecná deklarace lidských práv
zák. o ÚS – zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
zák. práce – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZZS – zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

PŘEDMLUVA

V posledních desetiletích můžeme sledovat trend stále rostoucího významu lidských práv v právní teorii a praxi. I na pražské právnické fakultě přibývá vyučovaných předmětů, které se lidským právům přímo věnují, a přibývá též monografií, odborných článků a diplomových a disertačních prací na lidskoprávní témata. Přesto kolektivní monografie, kterou držíte v ruce, rozhodně není nošením sov do Athén.

Ukazuje, v jaké šíři je možné téma lidských práv pojednat a v jakých všech souvislostech má smysl se v rámci právní vědy lidskými právy zabývat. V jednadvaceti samostatných kapitolách nalezneme hledisko historické, politologické, státovědecké, kulturně-srovnávací, procesněprávní, klasicky ústavněprávní, metodologické či právněteoretické, jakož i souvislost lidských práv s moderními technologiemi.

Autory kapitol jsou vesměs vynikající studenti doktorského a magisterského studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kteří již déle spolupracují s katedrami teorie práva a právních učení a ústavního práva, a účastní se našich vědeckých a výjezdních seminářů a dalších akcí a podílejí se na našem výzkumu. Jsem moc rád, že v některých kapitolách jsou patrné ozvuky diskusí, které jsme na různých seminářích i mimo ně na tato témata vedli.

Blahopřeji všem autorům k výbornému počínu a blahopřeji rovněž prof. Heleně Hofmannové, dr. Katarzyně Žák Krzyžankové a docentům Pavlu Maršálkovi, Pavlu Ondřejkovi a Janu Tryznovi k jejich mentorskému příspěvku k této knize.

Myslím, že se všichni můžeme těšit na pokračování v diskusích o lidských právech v následujících akademických letech, k nimž jistě přispěje i tato kniha.

srpen 2022

Jan Wintr